

Петра Концелман
Мартина Линтнер

УДК 727.8

БИБЛИОТЕКЕ У ИСТОРИЈСКИМ ЗГРАДАМА¹

„Библиотеке у историјским зградама” – тема која изазива различите реакције. Многи не знају ништа о томе. Други често имају пример за библиотеку у историјској згради. Историјском се сматра зграда која је саграђена пре 1945. Притом је она тада планирана као зграда библиотеке. Током година постајала је „историјска зграда”. Библиотеке у историјским зградама настају и променом намене. Прегледом настанка нових библиотека може се уочити да је више библиотека настало променом намене неке историјске зграде, него што их је настало новоградњом. Промена намене за библиотеку има и предности и мане.

Поред библиотека у овом процесу учествују и општине, Институције за заштиту споменика културе и евентуално, архитекте. Сви учесници имају различите интересе, при чему могу да настану конфликти. Овде ћемо видети да је претварање историјске зграде у библиотеку функционалнија алтернатива него новоградња.

Библиотеке у историјским зградама – посматрано из различитих углова Библиотека

Велики број новоизграђених библиотека налази се у зградама историјског карактера које су прилагођене потребама модерне библиотеке. Предност једне такве библиотеке је углавном добар положај, тј. зграда је смештена у центру и добро је повезана саобраћајним линијама. Виши степен свести код становништва, које се осећа сједињеним са зградом, интегрисаном са градом, доприноси томе да се пренебрегну препреке везане за библиотеку. Атрактивна, добро осмишљена и лепа спољашњост представља

¹ Превод дела: Petra Conzelmann i Martina Lintner, Bibliotheken in historischen Gebäuden. *Bibliothek* 25, 2001, Nr. 3, str. 380-384

атмосферски привлачну тачку. Вредности не морају да се огледају само у финансијској и функционалној, него и у области атмосфере. Карактеристике унутрашњег уређења наглашено одређују организацију простора библиотеке. Ако је зграда под заштитом државе, библиотека ће се прилагодити оном што јој стоји на располагању. У складу с тим, могу да настану различита решења која ће допринети променама у библиотеци, а корисницима ће пружити несвакидашњи доживљај.

Проблеми се јављају због захтева за модерном организацијом библиотеке, који су често у супротности са оним што зграда, која је под заштитом државе, може да пружи. Самим тим су слобода планирања и слобода уређења библиотеке јако ограничени. С једне стране, интеграција елемената, које треба очувати, има предности и пружа библиотеци одређену дозу посебности. С друге стране, интеграција је често тешко остварљива и може у знатној мери да омета организацију процеса рада. Проблематична је, нпр., ситуација с простором, где треба да се омогући функционална подела простора. Да ли зграда може да пружи потребан простор? Да ли постоји могућност за даљи развој? Исто тако треба размотрити какав је прилаз згради и како је замишљено унутрашње отварање. Да ли су постојеће степенице прилагођене потребама библиотеке? Да ли се налазе на одговарајућем месту? Да ли је могуће уградити лифт за кориснике са посебним потребама?

Стандардан проблем код историјских зграда су статички услови који представљају знатан терет за библиотеку. Данашњи статички захтеви често долазе у конфликт са старим грађевинским правилима. Што се тиче дневног светла, светлосни услови у историјским зградама често овисе о типу зграде и неретко представљају велики проблем. У многим зградама прозори су мали и немогуће је проширити прозорске отворе или уградити нове. Следећи проблем старе градње је што није прилагођена новим техничким захтевима и очекивањима. Зато су у области кућне и светлосне технике потребни сложени додатни радови, или комплетне нове инсталације. Због тога морају, нпр., да се направе многи нови електрични прикључци, који би корисницима и сарадницима обезбедили довољно места за употребу слушалица и компјутера. Осим тога, ове зграде не одговарају данашњим

сигурносним мерама. Захтеви за грађевинским надзором јавних зграда, као нпр., заштита од пожара, споредни излази итд., морају да се узму у обзир и да се реализују.

Општина

Подстицаји за општину да се побрине за библиотеке и друге јавне установе у историјским зградама, обухватају грађевинску, привреду и социјалну област. Коришћењем на прави начин, зграда се чува од пропадања и рушења. Мере санирања су од велике важности за имиџ неког места. Успешне промене намене дају допринос и туристичком маркетингу. Отварање јавних установа, богатих публиком, доприноси оживљавању, уважавању и порасту животног стандарда тих области. Грађани се поново идентификују са својим градом. Финансијски подстицаји општине јављају се у облику донација, кредита и пореских олакшица. Неповољно је, што је неизвесно детаљно предвиђање у погледу новонасталих трошкова.

Заштита споменика културе

Појам заштите споменика културе обухвата заштиту и одржавање предмета од историјске, уметничке, или научне вредности, чији је садржај од јавног интереса. У складу с тим, под заштитом су ствари, делови или групе који потичу из старина. Притом се временска граница дефинише увек изнова и о њој се расправља (нпр. очување немачких граничних објеката).

Експанзијом појма заштите споменика културе (супротно мањем броју изванредних културних добара ранијих генерација), данас нам стоји на располагању велики број историјских зграда које су заслужиле да буду очуване. Оне се бирају према одређеним критеријумима. Зграда може бити подложна очувању из уметничких (нпр. реткост као представник стила), научних (нпр. значај за науку о уметности), техничких (нпр. занатски или технички квалитет извођења), историјских (нпр. места где су се одиграли важни догађаји), или грађевинских (нпр. остатак неке грађевинске концепције) разлога. Посебан, више субјективан критеријум представља јавни интерес за очувањем неке грађевине. Очуване

историјске зграде одишу отпором, пружају сопствени културни идентитет. Многи људи више цене насеља која су изникла у кратком временском периоду, него конструисана насеља (нпр. градове-спаваонице). Последњих година се рециклажом све више постиже очување ресурса.

Задаци заштите споменика културе су, поред заштите грађевина (од рушења и непрописног мењања) и одржавања (обнављањем) још и инвентар и заступање у јавности, да би се добио лоби за „старине”. Задаци заштите споменика културе утврђени су законима о заштити споменика културе савезних држава.

Архитекта

Задатак архитекте је да направи креативан концепт за индивидуалне и друштвене захтеве. Притом он мора да усклади различите интересе.

Корисник, тј. библиотека, жели да се испуне њени захтеви везани за простор и функције. Ово би требало да се уклопи у оно чиме зграда већ располаже. Подразумева се да треба да се испуне и специјални захтеви библиотеке, нпр. захтев везан за статику, као и осветљење. Зграда треба да задржи своје карактеристичне особине. Архитекта мора да ради у корист историјског материјала, а не против њега. То захтева добро познавање историјских конструкција.

Задатак заштите споменика културе је да изглед зграде буде што приближнији оригиналу. Пошто је одговарајуће коришћење најбоља заштита, а често захтева преправке, оно подлеже опорезивању. Опорезивање треба да гарантује да ће се на згради задржати одговарајуће карактеристике. Грађевинско право, као и прописи о заштити од пожара гарантују да ће зграда бити безбедна за кориснике, тј. за јавност. Пошто старије зграде не одговарају данашњим прописима, мора да се направи компромис између Институције за заштиту споменика културе и безбедности зграде. Задатак архитекте је још и да води грађевинске радове и организује грађевинске мере. Оне обухватају прелиминарне прегледе, израду и испитивања описа рада, контролу рада и документацију везану за грађевинске мере.

превела са немачког Јелена Поповић